

Románia a második világháború után. Az ország sztálinizálása, a nemzeti kommunizmus és az antikommunista ellenállás

A kommunista párt: a hatalom átvétele és megtartása Romániában

- az 1944 aug. 23.-i eseményeket követően a kommunista párt átveszi a hatalmat
- az 1944 szept. 13.-i fegyverszüneti egyezményt Sztálin egy legális keretbe alakította politikai és gazdasági céljainak elérése érdekében Romániában
- a szovjet hadsereg Sztálin számára nyomást gyakorló eszköz volt (lakosság megfélemlítése, antikommunista politikai vezetők eltávolítása, orosz hadsereg átvonulása Románia területén, a rádió és a sajtó szovjet befolyás alá kerülése)
- **1945 március 6:** kommunistabarát kormány bevezetése Romániában, **Petru Groza** vezetésével

A kommunista rendszer bevezetése 3 szakaszban történt:

- I. szakasz: „valós koalíció” – a kommunisták részt vesznek a kormányzásban, 1944 október: Román Kommunista Párt (PCR), Szociáldemokrata Párt (PSD) és a Nemzeti Demokratikus Front (Frontul Național Democrat = Frontul Plugarilor) koalíciója → a Sănătescu és a Rădescu vezette kormányok bukása
- II. szakasz: „hamis koalíció” – a kommunisták irányítják a hatalmat, a Szovjetunió támogatásával (Petru Groza)
- III. szakasz: végső kísérlet a totalitárius rendszer bevezetésére: a kommunisták meghamisítják a választások eredményeit (**1946 nov. 19**), a demokratikus pártok eltávolítása a politikai életből, a monarchia (királyság) megdöntése (**1947 dec. 30.-án Mihály királyt lemondásra kényszerítik**) → **Román Népköztársaság** (Republica Populară Română) kikiáltása

⇒ a kommunizmus intézményesítése, a román társadalom fokozatos átalakítása kommunista modell szerint:

- 1948 febr. 4: barátságos, együttműködési és kölcsönös segélynyújtási szövetség Rom. és Szovj. között
- egységes párt megalapítása: Román Munkáspárt (RMP, románul: Partidul Muncitoresc Român = PMR) = Szociáldemokrata Párt (SzDP, románul PSD = Partidul Social-Democrat) + Román Kommunista Párt (RKP, románul PCR = Partidul Comunist Român); főtitkára: **Gheorghe Gheorghiu Dej**
- hatalom kettőssége: - moszkvai vonal (Ana Pauker, Vasile Luca, Emil Bodnăraș)
- helyi vonal (Lucrețiu Pătrășcanu, Nicolae Ceaușescu)
- 1952 június: Dej lesz a Miniszterek Tanácsának elnöke, de megmarad a párt főtitkárának is
- a Román Népköztársaság alkotmányainak elfogadása: az 1948-as és az 1952-es alkotmány → minden intézmény a *pártnak* volt alárendelve

Gheorghe Gheorghiu Dej uralkodásának 2 szakasz volt:

1. 1947-1960: teljes alárendeltség Moszkvának: az ország sztálinizálása, az 1956-os magyarországi kommunistaellenes forradalom leverésében nyújtott segítség, a **szovjet csapatok kivonulása Romániából (1958)**, ezzel jelezvén, hogy a szovjetek megbíznak a román kommunista vezetésben
 2. 1960-1965: kulturális élet és oktatás liberalizálása, politikai foglyok kiengedése, tudományos és kulturális kapcsolatok felvétele Nyugattal
- az **1964-es Áprilisi Nyilatkozat**: konkrétan kijelentette Románia Moszkvával szembeni viszonyát, kikiáltván nemzeti függetlenségét, fellép a szovjet gazdasági és politikai egyeduralom ellen, a be nem avatkozás és a kölcsönösen előnyös együttműködés mellett foglalnak állást

Nicolae Ceaușescu rendszere (1965-1989):

- a Moszkvával szembeni függetlenségi politika folytatása
- 1965-1968: hatalom megszilárdítása (fontos funkciók, tisztségek betöltése az államban, pl. 1967 – Állami Tanács elnökének választják)
- 1965 – új alkotmány elfogadása: Román Szocialista Köztársaság alkotmánya

A kommunizmus hatása a társadalomra:

- **ipar államosítása (nacionalizálása):** 1948 június – *államosítási törvény* = az ipari, banki, biztosítási és szállítási vállalatok állami tulajdonba kerülnek; 1948 – első egyéves gazdasági terv (első ötéves terv: 1951-1955)
- **erőltetett iparosítás:** a nehéziparra tevődik a hangsúly, az iparosítás főbb irányvonalai pedig a villamosítás, vegyi feldolgozás, komplex automatizálás, az autógyártó ipar fejlesztése

Az iparosítás szakaszai:

- I. 1945-1962 (1964): mennyiségi növekedés a minőség kárára, a román gazdaság a szovjet gazdaság érdekeinek van alárendelve, a román gazdaság kiaknázása a *sovrom* (szovjet-román

társaság) segítségével, Románia a KGST (Kölcsönös Gazdasági Segélynyújtási Társaság, románul CAER: Consiliul de Ajutor Economic Reciproc) tagja lesz (a tagállamok teljes függősége a szovjet gazdaságtól)

II. 1962 (1964)-1980: iparosítás hangsúlyozása minden téren, nyugati befektetések a román gazdaságban, Nyugattal való kereskedelmi kapcsolatot újraindítása és megerősödése

III. 1980-1989: befektetések a nehéziparban, infrastruktúrában, a gazdasági válság első jelei
- az ipari befektetések következménye: az állam adósságának növekedése → gazdasági elszigetelődés, racionalizálás (fejradag megállapítása)

- **a mezőgazdaság kollektívizálása:** 1949 – a mezőgazdaság szocialista átalakítását célzó program, *kulákság* (gazdag parasztok) megsemmisítése, illetve a GAC-ok (Gospodării Agricole Colective) és a GAS (Gospodării Agricole de Stat) megszervezése, elkobzások, letartóztatások, elszigetelés
 - a parasztok ellenállása erőteljes volt és különböző felkelésekben, ellenállási mozgalmakban (a hegyekben), valamint a kvóta (százalék) fizetésének megtagadásában nyilvánult meg
 - a kollektívizálás következményei: a román falvakban történő társadalmi átalakulások a falusi környezetben, a kis bevétel demográfiai változásokat okoz, faluról városba való migráció (vándorlás), mezőgazdasági termelés válsága
- **kultúra:** a kommunista országok meghatározó ideológiája: a marxizmus-leninizmus, a régi kulturális intézmények újjászervezése, melynek célja az „új ember” („omul nou”) kialakítása
 - 1948: a Román Akadémia megszüntetése és egy újjal való helyettesítése
 - oktatás terén 1948-ban új oktatási törvény: azokat az oktatási intézményeket, amelyek nem az államtól függtek megszüntetik vagy betiltják, közép és felsőfokú oktatás szovjet mintára
 - egyházak: 1948 – vallási törvény (Legea cultelor): a görög-katolikus egyház megszüntetése (erőltett egyesítés az ortodox egyházzal)
- **cenzúra alkalmazása:** információk, könyvek betiltása
 - 1948-1958: oroszosítási törekvések (pl. Mihai Roller – Istoria României), román-orosz irányvonalú kiadók, intézmények, könyvtárak, múzeumok alapítása, az orosz nyelv bevezetése kötelező tantárgyként az iskolákban
 - Proletkult* = proletár kultúra: kulturális és művészeti mozgalom, a múlt egész művészetét elvetve "tisztán" proletár művészet létrehozására törekedett, lebecsülte a művészegyéniség szerepét, s a politikai nézetekre redukált világnézetet állította vele szembe
 - 1958-1965: a nemzeti értékek felfedezése, oroszosítás megszüntetése, melynek tetőpontja az 1963-ban megszüntetett „Maxim Gorki” Intézet
 - 1965-1974: az oktatás modernizálása, csökken a marxizmus szerepe, a történelmet újraírják
 - 1974-1989: személyi kultusz, a történelem alárendelődik ennek a praktikanak, ennek a szimbóluma a „Ștefan Gheorghiu” pártakadémia
- **magánélet és emberi értékek:** „racionális élelmiszer program” (amelyből éppen az alapélelmiszerek hiányoztak), emberi jogok és szabadságok megszüntetése (abortusz betiltása, a lakosság munkahelyéhez való „kötése”, kulturális élt pártnak való alárendelése, lakóhely személyenként 8 m²-re való korlátozása stb.), helységek rendszerezése – a városok 90%-ban való újjáépítése, templomok lebontása, hatalmas méretű épületek építése (pl. Casa Poporului Bukarestben)

Az antikommunista ellenállás

= kommunista rendszer elleni tiltakozás

- az értelmiségi disszidens magatartást az emberi jogok lábba tiprása váltotta ki
- az ellenállás több módon valósult meg: - értelmiségiek kivándorlása (Paul Goma, Vlad Georgescu); ellenállók mozgalma (Doina Cornea, Ana Blandiana, Mircea Dinescu) nyílt levelek, szövegek révén, a személyi kultusz bírálása révén
- az elégedetlenségek idővel nyilvánosságot kapnak a nyugati rádióknak vagy hivatalosságoknak eljuttatott levelekben vagy közleményekben, nagy példányszámú röpcédulákon és a nyugati lapok hasábjain
- 1989-ben „Hatak levele” (6 volt Kommunista Párt tag levele) Nicolae Ceaușescunak címezve, amelyben az emberi jogok és az alkotmány betartását kérték, valamint Románia nemzetközi tekintélyének visszaállítását
- lázadások a rendszer ellen: pl. 1977-ben a Zsíl-völgyi bányászok lázadása, 1987 – a brassói munkások lázadása